

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUK SAHİBİ EBEVEYNLERDE PSİKOLOJİK YARDIM ALMAYA İLİŞKİN TUTUM, PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK VE EŞ DESTEĞİ İLİŞKİSİ¹

THE RELATIONSHIP BETWEEN SEEKING PSYCHOLOGICAL HELP ATTITUDE,
PSYCHOLOGICAL RESILIENCE AND SPOUSAL SUPPORT IN PARENTS WITH
SPECIAL NEEDS CHILDREN

Gözde ATALAN² - Hatice Zekavet KABASAKAL³

Öz

Bu araştırmanın amacı özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynlerin psikolojik yardım alma tutumlarının psikolojik sağlamlık ve eş desteği ile ilişkisinin incelenmesidir. Araştırma örneklemini özel gereksinimli çocuk sahibi 223 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak 'Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği', 'Yetişkin Psikolojik Sağlamlık Ölçeği', 'Eş Destek Ölçeği' ve çalışmacının hazırladığı 'Kişisel Bilgi Formu' kullanılmıştır. Ölçekler sonucunda ulaşılan verilerin analizi için SPSS 22 programı kullanılmıştır. Bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Pearson korelasyon analizi ile veri analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde; özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arttıkça psikolojik sağlamlık düzeylerinin arttığı, algıladıkları eş destek düzeylerinde ise düşme olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynlerin psikolojik yardım alma tutumları, psikolojik sağlamlık düzeyleri ve algıladıkları eş destek düzeyi ile özel gereksinimli çocuğun tanısı arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynlerin psikolojik yardım alma tutumları ve psikolojik sağlamlık düzeyleri ile kişinin daha önce psikolojik yardım alma durumu arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Eş destek ölçeği bazında ise daha önce psikolojik yardım almayan kişilerin eşlerinden gördükleri desteğin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveyn, psikolojik yardım alma tutumu, psikolojik sağlamlık, eş desteği.

Abstract

The aim of this study is to examine the relationship between psychological help-seeking attitudes of parents with children with special needs and psychological resilience and spousal support. The research sample consists of 223 parents with children with special needs. "Attitude Scale Towards Seeking Psychological Help", "Adult Psychological Resilience Scale", "Spousal Support Scale" and "Personal Information Form" prepared by the researcher were used as data collection tools in the research. SPSS 22 program was used for the analysis of the data obtained as a result of the research. Data analysis was performed with independent samples t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and Pearson correlation analysis. When the research results are examined; It was concluded that as the attitudes of parents with children with special needs towards seeking psychological help increase, their level of psychological resilience increases, and the level of perceived spousal support decreases. There was no significant difference between the psychological help-seeking attitudes, psychological resilience levels and perceived spousal support level of parents with children with special needs and the diagnosis of the child with special needs. There was no significant difference between the psychological help-seeking attitudes and psychological resilience levels of parents with children with special needs and the person's previous psychological help-seeking status. On the basis of the spousal support scale, it was revealed that the support of the spouses of the people who did not receive psychological help before was higher.

Keywords: Parents with special needs children, seeking professional psychological help, psychological resilience, spousal support.

¹ Bu çalışma, Doç. Dr. Hatice Zekavet KABASAKAL danışmanlığında Gözde ATALAN tarafından hazırlanan "Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Psikolojik Yardım Alma Tutumlarının Psikolojik Sağlamlık ve Eş Desteği ile İlişkisi" başlığını taşıyan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Uzman, Psikolojik Danışman, MEB, gozdetemiz94@gmail.com, Orcid: 0000-0002-8326-9587

³ Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, zekavet.kabasakal@deu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-3450-1060

1. GİRİŞ

Evliliğin ardından bireyler hayatlarında birçok değişiklik yaşamaktadır. Önemli değişikliklerden biri ise çocuk sahibi olmaya ilişkin düşünceleridir. Bu düşünce ile birlikte çocuklarına ilişkin pek çok hayal kurmakta ve anne baba olmaktadır. Kurulan hayaller ise sağlıklı bir çocuk düşüncesi ile ilgili olurken özel gereksinimli bir çocuğun hayatlarına girmesiyle beraber hayaller ve planlar değişmek zorunda kalmaktadır (Arıcıoğlu ve Gültekin, 2017). Özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmak ailelerin hazırlıklı olmadıkları ve beklenmeyen zorluklar getiren bir süreci başlatmaktadır. Bu süreçte ailelerin yaşamları değişmekte ve uzun süren etkilere sebep olabilecek bir durumla karşı karşıya kalmaktadırlar (Simmerman, Blacher ve Baker, 2001). Yapılan bazı çalışmalar ailelerin sağlıklı çocuk sahibi olma düşüncesindeyken özel gereksinimli bir çocuğa sahip olduğunu öğrenmeleri durumunda yas tepkileri ortaya koyduklarını ve inkar, öfke, pazarlık, depresyon ve kabullenme gibi yas aşamalarını yaşadıklarını söylemektedir (Moses, 1987; Castle, 1998 ve Gören, 2016).

Özel gereksinimli birey kavramı, bireysel ve gelişimsel özellikleriyle eğitsel yeterlilikleri değerlendirildiğinde akranlarına göre anlamlı seviyede farklılık ortaya koyan bireyler için kullanılmaktadır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018). Türkiye Engelliler Araştırması 2002 yılı verilerine göre ülkemizde %12,3 oranında engelli nüfus bulunmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2002). Bu oran nüfusun 9 milyon civarının özel gereksinimli birey olduğunu ifade etmektedir.

Özel gereksinimli bireyler yaşamlarında pek çok güçlükle karşı karşıya kalmaktadırlar. Yaşanan güçlükler yalnızca özel gereksinimli bireyleri değil aile üyeleriyle birlikte değerlendirildiğinde anne, baba, kardeş veya sosyal çevrede bulunan çok daha fazla kişiyi etkilemektedir. Yapılan araştırmalarda özel gereksinimli çocuğa sahip aileler engelli çocuğun bakılmasında yardımcı olabilecek kişinin eksikliği, çocuğun geleceğine yönelik duyulan kaygı, ailenin kendi içerisinde yaşadığı uyum sorunları, engelden kaynaklanan yaşam kısıtlayıcılığı, engeli olan çocuğun sağlıkla ilgili problemlerinin tedavisinde meydana çıkan sorunlar, sosyal açıdan dışlanma ve kendini izole etme gibi güçlük faktörleriyle karşılaşmaktadırlar (Altuğ Özsoy, Özkahraman ve Çallı, 2006; Yüksel ve Tanrıverdi, 2019).

Yaşanan güçlükler karşısında ailelerin verdikleri tepkiler onların psikolojik sağlamlıklarıyla ilgili olmaktadır. Psikolojik sağlamlık olumsuz yaşantılar karşısında güçlü kalabilme ve değişikliğe uyum sağlamayı ifade etmektedir (Kararımak, 2006). Psikolojik sağlamlığı yüksek olan bireylerin yeni durumlara uyum sağlamaları daha yüksek olup yaşanan güçlüklerin üstesinden daha kolay gelebilmektedirler (Zengin, 2013). Evlilik sürecinde yeni duruma uyum sağlarken ise ebeveyn olarak her iki eşin birbirine sağladıkları destek önem taşımaktadır. Karşılaşılan duruma uyum sağlama sürecinde eşlerin de birbirleri ile olan ilişkisi etkilenmektedir. Sağlıklı bir uyum sağlama ve baş edebilme için ise birbirlerinin desteğine ihtiyaç duymaktadırlar (Karaman, 2019). Evlilik ilişkisi içerisinde eşlerin birbirlerine karşı olan destekleyici davranışları eş desteğini ifade etmektedir. Eş desteğinin sağlıklı bir evlilik ilişkisinin gerçekleşmesinde rolü büyüktür. Birbirlerini destekleyen davranışlar sayesinde ortaya çıkan yeni duruma uyum sağlama süreci daha hızlı gerçekleşebilmekte ve problem durumun etkisi azalmaktadır. Bu davranışlar ruhsal sağlığı korumada önemli olduğu gibi kişilerin aile içi çatışma veya zorlu durumlarda baş etmelerini kolaylaştırmaktadır (Yıldırım, 2004). Eşlerin birbirlerini desteklemesi evliliklerinin kalitesini de olumlu etkilemekte ve devamlılığını sağlamaktadır (Kaya, 2009). Özel gereksinimli çocuğu olan ailelerde de çocuğun doğumuyla birlikte yeni bir süreç başlamaktadır ve bu noktada eşlerin birbirlerine sağladıkları destek önem taşımaktadır.

Yaşanan durumlar ve karşılaşılan güçlükler karşısında anne babalar zamanla başa çıkmakta güçlük çekmektedir. Bu süreçte ise uzman bir kişiden psikolojik yardım almaları

gerkebilmektedir (Hackney ve Cormier, 2008). Psikolojik yardım alma tutumu bir kişide psikolojik yardıma dair düşünceleri, duyguları ve davranışları içeren yönelim şeklinde tanımlanmaktadır. Kişilerin ruh sağlıklarını etkileyen bir tehdit algılamaları veya bir durum karşısında zorlanma yaşamaları durumunda, profesyonel bir kişiden destek alma hakkındaki düşünce, duygu ve davranış eğilimleri ile psikolojik destek alıp almaması arasında bir ilişki söz konusu olmaktadır (Karalp, 2009).

Profesyonel bir kişiden yardım alma bireylerin genellikle çevreden aldığı destek yeterli gelmediği zamanlarda düşündükleri bir çözüm olmaktadır. Karşılaşılan güçlükler bireyin kendisi veya çevresinin desteği ile uyum sağlama süreci her zaman olumlu sonuçlanmayabilmektedir. Psikolojik yardıma ilişkin tutum ise bu noktada önem taşımaktadır (Hackney ve Cormier, 2008). Özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynler çocuklarının doğumundan itibaren uyum sağlamaları gereken bir süreç içerisinde olmaktadır. Ebeveynlerin şoktan kabullenmeye kadar geçen süreci daha hızlı atlatabilmeleri için psikolojik ve sosyal desteği almaları önemli olmaktadır. Bu destek ile birlikte ebeveynlerin çocukları ve çevreyle kurduğu ilişkiler daha sağlıklı olmaktadır (Aydoğan ve Darıca, 2000). Bu sebeple ebeveynlerin psikolojik yardım almaya ilişkin bakış açıları hem kendi hem de özel gereksinimli çocuğun yaşamında önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu doğrultuda ebeveynler için hem psikolojik hem de sosyal destek ihtiyaç haline gelmektedir (Dereli ve Okur, 2008).

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı özel gereksinimli çocuğu olan ailelerde psikolojik yardım alma tutumunun psikolojik sağlamlık ve eş desteği ile ilişkisinin incelenmesidir. Çalışmanın amaçları doğrultusunda belirlenen alt problemler şu şekildedir:

1. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin psikolojik yardım alma tutumları ile psikolojik sağlamlık düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
2. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin psikolojik yardım alma tutumları ile algıladıkları eş destek düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
3. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin psikolojik yardım alma tutumları, psikolojik sağlamlık düzeyleri ve algıladıkları eş destek düzeyleri; özel gereksinimli çocuğun tanısına göre farklılaşmakta mıdır?
4. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin psikolojik yardım alma tutumları, psikolojik sağlamlık düzeyleri ve algıladıkları eş destek düzeyleri; daha önce bir uzmandan (psikolog/psikiyatrist) psikolojik yardım alma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

2. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Yapılan araştırmada özel gereksinimli ÖG çocuk sahibi ebeveynlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının, psikolojik sağlamlık ve eş desteği ile ilişkisini belirlemek ve bunların demografik değişkenlere göre farklılaşma durumunun incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeliyle değişkenlerin aralarındaki farklılık düzeyi belirlenir (Karasar, 2011).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu çalışmaya katılmayı kabul eden özel gereksinimli çocuğa sahip gönüllü aileler oluşturmaktadır. Ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile katılımcılar belirlenmiştir. Ulaşılabilir örnekleme nitel araştırmalarda kullanılır. Gönüllü kişilerin katılımıyla gerçekleşen çalışmaya hız ve pratiklik kazandıran bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Tablo 1. Katılımcılara ait demografik bilgiler

Betimleyici İstatistikler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	202	90,6
Erkek	21	9,4
Yaş		
20-25	7	3,1
26-30	27	12,1
31-35	62	27,8
36-40	29	13,0
41 ve Üzeri	98	43,9
Medeni Durum		
Evli	213	95,5
Boşanmış	10	4,5
Eğitim Durumu		
Okur-yazar değil	7	3,1
Okur-yazar	8	3,6
İlkokul	66	29,6
Ortaokul	37	16,6
Lise	42	18,8
Ön Lisans/Lisans	51	22,9
Lisansüstü	12	5,4
Çalışma Durumu		
Evet	44	19,7
Hayır	179	80,3
Ailenin Gelir Düzeyi		
Düşük	44	19,7
Orta	170	76,2
Yüksek	9	4,0
Özel Gereksinimli Çocuğun Tanısı		
Bedensel Yetersizlik	7	3,1
Birden Fazla Tanı	26	11,7
Diğer	14	6,3
Otizm Spektrum Bozukluğu	75	33,6
Özel Öğrenme Güçlüğü	26	11,7
Zihinsel Yetersizlik	75	33,6
Daha Önce Bir Uzman (Psikolog/Psikiyatrist) Psikolojik Yardım Alma Durumu		
Evet	79	35,4
Hayır	144	64,6

Araştırmaya katılan ebeveynlerin 202'si (%90,6) kadın, 21'i (%9,4) erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Ankete giren katılımcıların yaş dağılımlarına bakıldığında

7'sinin (%3,1) 20-25 arasında, 27'sinin (%12,1) 26-30 arasında, 62'sinin (%27,8) 31-35 arasında, 29'unun (%13) 36-40 arasında ve 98'inin (%43,9) 41 ve üzeri yaş aralığındadır. Katılımcılara ait medeni durum bilgilerinde, 213'ünün (%95,5) evli ve 10'unun (%4,5) boşanmış olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim seviyesine bakıldığında 7'sinin (%3,1) okuryazar olmadığı, 8'inin (%3,6) okur-yazar, 66'sının (%29,6) ilkökul, 37'sinin (%16,6) ortaokul, 42'sinin (%18,8) lise, 51'inin (%22,9) ön lisans/lisans ve 12'sinin (%5,4) lisansüstü mezuniyet derecesinde olduğu görülmektedir. Kişilerin herhangi bir işte çalışma durumları incelendiğinde, 44'ünün (%19,7) evet ve 179'unun (%80,3) hayır dediği görülmektedir. Katılımcıların ailelerine ilişkin gelir düzeyleri incelendiğinde, 44'ünün (%19,7) düşük, 170'inin (%76,2) orta ve 9'unun (%4) yüksek gelirli olduğu görülmektedir. Özel eğitim gereksinimli çocuğa konulan tanı dağılımları incelendiğinde, 7'sinin (%3,1) bedensel yetersizlik, 75'inin (%33,6) otizm spektrum bozukluğu, 26'sının (%11,7) özel öğrenme güçlüğü, 75'inin (%33,6) zihinsel yetersizlik, 26'sının (%11,7) birden fazla tanı ve 14'ünün (%6,3) diğer tanı gruplarında yer aldığı görülmektedir. Kişilerin daha önce bir uzmandan (psikolog/psikiyatrist) kendisi için psikolojik yardım alma durumları incelendiğinde 79'unun (%35,4) evet ve 144'ünün (%64,6) hayır dediği görülmektedir.

Veri Toplama Süreci ve Araçları

Çalışma grubunda yer alan özel gereksinimli çocuğu olan gönüllü ebeveynlere ölçeklerin bir kısmı basılı olarak dağıtılmış, bir kısmı ise Google Forms formatına aktarılarak online olarak doldurmaları istenmiştir.

Araştırmada amaca uygun olarak hazırlanmış Kişisel Bilgi Formu, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği - Kısa Form (PYAİTÖ-KF), Yetişkin Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (YPSÖ) ve Eş Destek Ölçeği (EDÖ) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, eğitim düzeyi, bir işte çalışma durumu, gelir düzeyi, evlilik yılı, başka kardeş olup olmaması, eşin sosyal medya kullanım durumu, özel gereksinimli çocuğunun cinsiyeti, yaşı, tanısı ve önceden bir uzmandan (psikolog/psikiyatrist) psikolojik yardım alma durumunun öğrenilmesi amacıyla "Kişisel Bilgi Formu" hazırlanmıştır.

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği: Ölçeğin kısaltılmış versiyonu kullanılmıştır. Fischer ve Farina (1995) tarafından ölçek geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinalindeki hali 29 maddeden oluşurken (Fischer ve Farina, 1970) kısaltılmış versiyonu 10 maddeden oluşmaktadır (Akt: Topkaya, 2011). Ölçeğin maddeleri 4'lü derecelendirme tarzında olup "Katılıyorum (3) ile Katılmıyorum (0)" arasında değişmektedir. Ölçekte yer alan 2, 8, 9 ve 10. Maddelerde puanlama ters şekildedir. Ölçek sonucunda alınan en yüksek puan 27'dir ve alınan puan arttıkça psikolojik yardım alma tutumunun da olumlu olduğu değerlendirilmektedir. Ölçeğin uyarlamasına dair çalışmalar Topkaya (2011) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin maddelerinin çevirisi ve geçerlik, güvenirlik çalışmaları aynı araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği'nin güvenirliğine ilişkin çalışmalarda Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .76, yapısal güvenirlik için değerlendirilen McDonald Omega değeri .76 şeklinde sonuçlanmıştır. Ölçekte yer alan dokuz maddeye ilişkin madde toplam test korelasyonları 0,30 ile 0,55 arasındadır. Sonuç olarak, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği'nin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu değerlendirebilecek maddeler içerdiği ve yeterli psikometrik özelliklere sahip olduğu görülmüştür.

Yetişkin Psikolojik Sağlamlık Ölçeği: Ölçeğe ait geçerlik ve güvenirlik Arslan (2015) tarafından yapılmıştır. Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (Arslan, 2015; Ungar ve Liebenberg, 2011) doğrultusunda Yetişkin Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (YPSÖ)

oluşturulmuştur. Ölçekte 21 madde bulunmaktadır. Ölçme aracı ilişkisel kaynaklar, bireysel kaynaklar, kültürel ve bağlamsal kaynaklar, ailesel kaynaklar olmak üzere 4 boyuttan oluşmaktadır. Ölçek 5’li derecelendirme tarzında olup “Beni tamamen tanımlıyor(5) ile Beni hiç tanımlamıyor(1)” aralığında değişmektedir. Puanda yükselme psikolojik sağlamlık düzeyinin yüksekliğini göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri .94’tür.

Eş Destek Ölçeği: Ölçek, Yıldırım’ın (2004) geliştirmiş olduğu bir ölçektir. Ölçek 27 sorudan oluşmaktadır. 3’lü derecelendirme tarzında olup “Bana uygun(3), Bana kısmen uygun(2), bana uygun değil(1)” seçenekleri arasından cevaplanmaktadır. Ölçekte dört alt boyut bulunmaktadır. Bunlar duygusal destek, takdir etme desteği, maddi yardım ve bilgi desteği ile sosyal ilgi desteği alt boyutlarıdır. 10, 20 ve 24. maddeler ters puanlanıp ölçek sonucunda en yüksek 81, en düşük 27 puan alınabilmektedir. Eş Destek Ölçeğinin güvenilirliğine ilişkin çalışma iki şekilde gerçekleştirilmiştir. Öncelikle Cronbach Alfa katsayısı .95’tir. Sonrasında ise, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .89 olarak sonuçlanmıştır (Yıldırım, 2004).

Verilerin Analizi

Araştırma için toplanan verilerin analizi SPSS 22 programı ile gerçekleştirilmiştir. Analizlerden önce normallik varsayımları çarpıklık basıklık değerleri ve q-q plot grafiklerinin yorumlanması ile kontrol edilmiştir. Analizde kullanılan ölçeklerin çarpıklık ve basıklık değerleri +1.5 ile -1.5 arasında değişmektedir. Bu durumda verilerin normal dağılım gösterdiği söylenmektedir. Q-Q plot grafiğinde ise normallik için noktalara bakılmaktadır. Noktalar çizgi üzerinde ya da çizgiye yakınlaşmış bir şekilde ise dağılımın normal olduğu söylenmektedir (Can, 2019). Ölçekteki verilerin dağılımı lineer (doğrusal) olması nedeniyle seri normal dağılım göstermiştir. Bu sonuçlara dayalı olarak parametrik testlerin uygulanmasına karar verilmiştir. İki bağımsız grup arasındaki farklılık bağımsız örneklem t-testi, üç ve üzeri grup arasındaki farklılık tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile değerlendirilmiştir. Ölçekler arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın alt amaçlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum (PYAİT), Psikolojik Sağlamlık ve Eş Desteği Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Analizi ile İncelenmesi

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1 PYAİT	-	.17*	.13	.20**	.12	.13*	-.15*	-.17*	-.13*	-.13	-.11
2 Psikolojik Sağlamlık		-	.90**	.85**	.80**	.84**	.28**	.24**	.32**	.26**	.24**
3 İlişkisel Kaynaklar			-	.77**	.61**	.64**	.22**	.18**	.28**	.21**	.16*
4 Bireysel Kaynaklar				-	.58**	.59**	.20**	.17*	.24**	.17*	.17**
5 Kültürel/Bağlamsal Kaynaklar					-	.58**	.19**	.16*	.21**	.15*	.17*
6 Ailesel Kaynaklar						-	.32**	.28**	.33**	.34**	.28**
7 Eş Destek							-	.97**	.95**	.93**	.94**
8 Duygusal Destek								-	.89**	.88**	.88**
9 Takdir Etme Desteği									-	.84**	.84**
10 Sosyal İlgi Desteği										-	.87**
11 Maddi Yardım Desteği											-

** $p < 0.01$ önem düzeyinde anlamlı

PYAİT: psikolojik yardım almaya ilişkin tutum

* $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı

Tablo 2’de, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum, Psikolojik Sağlık ve Eş Destek Durumları arasındaki ilişki korelasyon analizi kapsamında incelenmiştir. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik sağlık arasında çok düşük düzeyde pozitif yönlü ($r=.17$, $p<.05$), Psikolojik yardım alma tutumları ile eş destek arasında çok düşük düzeyde negatif yönlü ($r=-.17$, $p<.05$) ilişki bulunmuştur. Başka bir deyişle, kişilerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arttıkça psikolojik sağlıklarında %17 oranında artış olduğu ancak eşlerinden gördükleri destekte %17 oranında azalış olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum, Psikolojik Sağlık ve Eş Desteğinin Özel Gereksinimli Çocuğun Tanısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile İncelenmesi

Değişkenler	Tanı	N	\bar{x}	ss	F	p
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum	Bedensel Yetersizlik	7	26,14	1,34	2.247	.051
	Birden Fazla Tanı	26	23,19	5,87		
Psikolojik Sağlık	Diğer	14	25,42	1,82	1.189	.316
	Otizm Spektrum	75	26,05	3,21		
	Bozukluğu	26	24,76	3,58		
	Özel Öğrenme Güçlüğü	75	25,22	4,18		
	Bedensel Yetersizlik	7	86,00	20,83		
	Birden Fazla Tanı	26	83,15	16,22		
	Diğer	14	91,07	10,08		
İlişkisel Kaynaklar	Otizm Spektrum	75	81,76	13,59	.942	.455
	Bozukluğu	26	82,65	17,62		
	Özel Öğrenme Güçlüğü	75	85,38	14,71		
	Zihinsel Yetersizlik	7	23,42	6,90		
	Bedensel Yetersizlik	26	22,96	5,36		
	Birden Fazla Tanı	14	25,64	3,52		
	Diğer	75	22,48	4,78		
Bireysel Kaynaklar	Bozukluğu	26	23,26	6,03	.550	.738
	Özel Öğrenme Güçlüğü	75	23,17	4,97		
	Zihinsel Yetersizlik	7	19,28	5,49		
	Bedensel Yetersizlik	26	20,07	3,41		
	Birden Fazla Tanı	14	21,50	2,87		
	Diğer	75	20,50	3,23		
	Bozukluğu	26	19,88	4,65		
Kültürel Kaynaklar	Özel Öğrenme Güçlüğü	75	20,29	3,57	3.606	.004**
	Zihinsel Yetersizlik	7	20,85	4,74		
	Bedensel Yetersizlik	26	20,84	4,37		
	Birden Fazla Tanı	14	21,78	2,93		
	Diğer	75	19,13	4,16		
	Bozukluğu	26	20,46	4,15		
	Özel Öğrenme Güçlüğü	75	19,13	4,16		

Ailesel Kaynaklar	Zihinsel Yetersizlik	75	21,69	3,38	1.366	.238
	Bedensel Yetersizlik	7	22,42	5,15		
	Birden Fazla Tanı	26	19,26	5,02		
	Diğer	14	22,14	2,53		
	Otizm Spektrum	75	19,64	4,87		
	Bozukluğu	75	19,64	4,87		
Eş Destek	Özel Öğrenme Güçlüğü	26	19,03	5,10	1.791	.116
	Zihinsel Yetersizlik	75	20,22	4,79		
	Bedensel Yetersizlik	7	61,57	20,88		
	Birden Fazla Tanı	26	66,50	12,79		
	Diğer	14	71,00	15,26		
	Otizm Spektrum	75	61,12	15,98		
Duyusal Destek	Bozukluğu	75	61,12	15,98	1.546	.177
	Özel Öğrenme Güçlüğü	26	57,46	16,74		
	Zihinsel Yetersizlik	75	63,01	16,01		
	Bedensel Yetersizlik	7	20,71	7,82		
	Birden Fazla Tanı	26	22,57	4,64		
	Diğer	14	23,35	5,32		
Takdir Etme Desteği	Otizm Spektrum	75	20,37	5,88	1.251	.286
	Bozukluğu	75	20,37	5,88		
	Özel Öğrenme Güçlüğü	26	19,42	6,17		
	Zihinsel Yetersizlik	75	21,50	5,62		
	Bedensel Yetersizlik	7	17,85	6,69		
	Birden Fazla Tanı	26	19,42	4,18		
Sosyal İlgi Desteği	Diğer	14	20,85	4,52	2.190	.056
	Otizm Spektrum	75	18,00	4,86		
	Bozukluğu	75	18,00	4,86		
	Özel Öğrenme Güçlüğü	26	17,46	4,83		
	Zihinsel Yetersizlik	75	18,29	5,02		
	Bedensel Yetersizlik	7	6,71	2,13		
Maddi Yardım Desteği	Birden Fazla Tanı	26	7,07	1,71	2.346	.042*
	Diğer	14	8,00	1,70		
	Otizm Spektrum	75	6,49	2,04		
	Bozukluğu	75	6,49	2,04		
	Özel Öğrenme Güçlüğü	26	6,00	2,03		
	Zihinsel Yetersizlik	75	6,72	2,03		
Maddi Yardım Desteği	Bedensel Yetersizlik	7	16,28	4,71	2.346	.042*
	Birden Fazla Tanı	26	17,42	3,47		
	Diğer	14	18,78	4,07		
	Otizm Spektrum	75	16,25	4,01		
	Bozukluğu	75	16,25	4,01		
	Özel Öğrenme Güçlüğü	26	14,57	4,39		
Zihinsel Yetersizlik	75	16,49	4,17			

Yukarıdaki Tablo 3'te psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, psikolojik sağlamlık ve eş destek ölçeklerinde özel gereksinimli çocuğun sahip olduğu tanıya göre yapılmış tek yönlü varyans analizinde gruplar arasında fark istatistiki olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Yani özel gereksinimli çocuğun tanısı ailelerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını, psikolojik sağlamlık düzeylerini ve algıladıkları eş destek düzeylerini etkilememektedir.

Tablo 4. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum, Psikolojik Sağlamlık ve Eş Desteğinin Kişinin Daha Önce Psikolojik Yardım Almasına Göre Bağımsız Örneklem t Testi Analizi ile İncelenmesi

Değişkenler	Psikolojik Yardım Alma	N	\bar{x}	ss	t	p
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum	Evet	79	25,30	3,310	.145	.885
	Hayır	144	25,22	4,271		
Psikolojik Sağlamlık	Evet	79	85,17	14,98	.900	.369
	Hayır	144	83,29	14,86		
İlişkisel Kaynaklar	Evet	79	23,68	5,20	1.295	.197
	Hayır	144	22,76	4,99		
Bireysel Kaynaklar	Evet	79	21,00	3,65	2.052	.041*
	Hayır	144	19,97	3,53		
Kültürel Kaynaklar	Evet	79	20,59	4,04	.070	.944
	Hayır	144	20,55	3,99		
Ailesel Kaynaklar	Evet	79	19,89	5,14	-.160	.873
	Hayır	144	20,00	4,63		
Eş Destek	Evet	79	58,26	16,97	-3.044	.003**
	Hayır	144	64,96	14,98		
Duygusal Destek	Evet	79	19,78	6,10	-2.549	.011*
	Hayır	144	21,81	5,46		
Takdir Etme Desteği	Evet	79	16,97	5,14	-3.231	.001**
	Hayır	144	19,14	4,59		
Sosyal İlgi Desteği	Evet	79	6,20	2,20	-2.535	.012*
	Hayır	144	6,94	1,85		
Maddi Yardım Desteği	Evet	79	15,30	4,35	-3.077	.002**
	Hayır	144	17,05	3,90		

** $p<0.01$ önem düzeyinde anlamlı * $p<0.05$ önem düzeyinde anlamlı

Tablo 4'te eş destek ölçeğinin kişinin daha önce psikolojik yardım alma durumuna göre yapılmış bağımsız örneklem t testi analizinde gruplar arasındaki fark istatistiki açıdan anlamlı çıkmıştır ($t_{(221)}=-3.0447$; $p<0.01$). Fark duygusal destek ($t_{(221)}=-2.549$; $p<0.05$), takdir etme desteği ($t_{(221)}=-3.231$; $p<0.01$), sosyal ilgi desteği ($t_{(221)}=-2.535$; $p<0.05$) ve maddi yardım desteği ($t_{(221)}=-3.077$; $p<0.01$) alt boyutları bazında da istatistiki açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu kapsamda daha önce psikolojik yardım almayan kişilerin eşlerinden gördükleri desteğin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Diğer yandan psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik sağlamlık bazında gruplar bazındaki puanların birbirine çok yakın olması nedeniyle istatistiksel olarak anlamlı farklılık çıkmamıştır.

4. TARTIŞMA

Çalışma sonucunda psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik sağlamlık arasında çok düşük düzeyde pozitif yönlü ($r=.17$, $p<0.05$) ilişki bulunmuştur. Bu da kişilerin psikolojik sağlamlıkları arttıkça psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarında %17 oranında

artış olduğu anlamına gelmektedir. Karaca (2009), psikolojik yönden sağlıklılığın psikolojik sağlamlığı da içerdiğini belirtmiştir. Psikolojik olarak sağlıklı bireyin özelliklerinden birinin ise, kişinin gereksinimlerinin farkında olarak zihin, duygu ve davranışlarla bunu ortaya koyabilmesi olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda profesyonel desteğe ihtiyacı olan birinin bu gereksinimini karşılamak adına gösterdiği tutum, aynı zamanda onun psikolojik sağlamlığının bir sonucu olmaktadır. Çalışma bulgusuna göre de psikolojik sağlamlığın artması ile psikolojik yardıma ilişkin tutum artmaktadır. Literatür incelendiğinde ise iki değişkenin birlikte incelendiği çalışma sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Psikolojik sağlamlık ile aynı anlamı taşıyan yılmazlık kavramı ile yapılan çalışmalar incelendiğinde; bireylerin yılmazlık düzeyi arttıkça yardım almaya ilişkin tutumlarının da arttığı ortaya çıkmıştır (Dalkılıç, 2016; Akpınar, 2021). Bu sonuçlar çalışma sonucu ile benzerlik göstermiştir. Kaya (2019)'nın kayıp yaşamış yetişkinlerle yaptığı çalışmada ise psikolojik dayanıklılık ve psikolojik yardım alma tutumu arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Bu sonuç çalışma sonucu ile benzerlik göstermemektedir.

Çalışma sonucunda psikolojik yardım alma tutumu ile eş desteği arasında çok düşük düzeyde negatif yönlü ($r=-.17$, $p<.05$) ilişki bulunmuştur. Bu doğrultuda kişilerin eşlerinden gördükleri destekteki artış yönlü eğilim psikolojik yardım alma tutumlarında %17 oranında azaltıcı etki yapmaktadır. Literatür incelendiğinde eş desteği ve psikolojik yardım alma tutumu değişkenlerinin birlikte yer aldığı çalışmalara rastlanmamıştır. Eş desteğinin sosyal destek kaynakları arasında yer aldığı düşünüldüğünde ise sosyal destek ve yardım alma tutumu arasında yapılan çalışmaların incelenmesi önem taşımaktadır. Çalışma sonucunda ortaya çıkan negatif yönlü ilişki sonucunda, bireylerin algıladıkları sosyal desteğin yani çevrelerinde problemlerini paylaşabilecekleri kişilerin olmasının profesyonel yardıma ilişkin ihtiyaçlarını azalttığı düşünülebilir. Tam tersi olarak ise çevresinden destek göremeyen kişilerin profesyonel yardıma başvurmada daha istekli olabilecekleri söylenebilir. Karalp (2009)'ın lise öğrencileriyle, Miville ve Constantine (2006)'ın üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışma sonucundan farklı olacak şekilde, algılanan sosyal destek ve psikolojik yardım alma arasında pozitif yönlü ilişki olduğu sonucuna ulaşılan araştırmalar da yer almaktadır (Çebi, 2009; Koydemir Özden, 2010; Arslantaş ve ark., 2005; Dilek, 2010; Yalçın, 2016).

Araştırmada yer alan ölçekler bazında ÖG çocuğun sahip olduğu tanıya göre gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı fark bulunamamıştır. Çocuğun engel türüne göre ebeveynlerin çocuğa desteği değişebilmektedir. Örneğin öğrenme güçlüğü yaşayan bir çocuk ile zihinsel yetersizlik tanısına sahip bir çocuğun anne babaya olan ihtiyacı aynı olmamakta ve bu durumda ebeveynlerin birbirine olan desteği de farklılaşabilmektedir. Bu durum düşünüldüğünde eş desteğinin tanıya göre farklılaşabileceği sonucuna ulaşılsa da yapılan çalışma sonucunda bir fark bulunamamıştır. Gülbaktı (2017) ise çalışmasında bu çalışma bulgusundan farklı bir sonuca ulaşmıştır. Otizm tanıılı çocuk sahibi anneler çocuğu zeka geriliği tanısına sahip olan annelerin algıladıkları eş desteğinden daha yüksek eş desteği algıladıklarını; çocuğunda down sendromu tanısı olan annelerin algıladıkları eş desteğinin çocuğu zeka geriliği tanısına sahip olan annelerin algıladıkları eş desteğinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Daha geniş kapsamlı sonuçlara ulaşmak için bu konuda yapılacak çalışmaların artırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda eş destek ölçeği ile kişinin daha önce psikolojik yardım alma durumuna göre gruplar arasında fark istatistiki açıdan anlamlı bulunmuştur. Bu doğrultuda bireylerin eşlerinden gördükleri destek arttıkça psikolojik yardıma daha az ihtiyaç duydukları, algıladıkları eş desteği azaldıkça ise psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının daha fazla olduğu söylenebilir. Bu çalışma bulgusundan farklı olacak şekilde Gülbaktı (2017), ÖG

çocukların anneleri ile yaptığı çalışmada annelerin çocuğun özel durumu sebebiyle psikolojik destek alma durumu ile algılanan eş desteği arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Psikolojik yardım alma tutumu ve psikolojik sağlamlık ile kişinin önceden psikolojik yardım alma durumuna göre gruplar arasında farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçtan farklı olarak Bozkurt (2019)'un otizm spektrum bozukluğu tanısına sahip çocuğu olan ailelerle yaptığı araştırmada kişinin önceden psikolojik yardım alma durumuna göre farklılık olduğu ortaya çıkmış ve önceden psikolojik yardımcı alan kişilerde psikolojik sağlamlık düzeylerinin daha yüksek bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada 202 kadın, 21 erkek katılımcı bulunmaktadır. Bunlardan 213'ü evli, 10 kişi ise boşanmış katılımcılardan oluşmaktadır. Erkek katılımcı sayısının ve boşanmış katılımcı sayısının az sayıda olması araştırmanın sınırlılığı arasında yer almaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda demografik verilerin daha eşit dağılımı sağlanarak daha geniş araştırma sonuçlarına ulaşılabileceği düşünülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölüm içerisinde araştırmadaki bulgulara dair ulaşılan sonuçlara ve gelecekte yapılacak çalışmalar için önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın alt amaçlarına ilişkin analiz sonuçları:

- ÖG çocuğa sahip ebeveynlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arttıkça psikolojik sağlamlık düzeyleri de artmaktadır.
- ÖG çocuğa sahip ebeveynlerin algıladıkları eş destek düzeyleri arttıkça psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarında düşme olduğu görülmüştür.
- ÖG çocuk sahibi ebeveynlerin psikolojik yardım alma tutumları, psikolojik sağlamlık düzeyleri ve algıladıkları eş destek düzeyi ile özel gereksinimli çocuğun tanısı arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır.
- ÖG çocuk sahibi ebeveynlerin psikolojik yardım alma tutumları ve psikolojik sağlamlık düzeyleri ile kişinin daha önce psikolojik yardım alma durumu arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Eş destek ölçeği bazında ise daha önce psikolojik yardım almayan kişilerin eşlerinden gördükleri desteğin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Öneriler:

- Araştırmanın örneklemini 202 kadın, 21 erkek katılımcı oluşturmaktadır. Babalara ulaşma noktasında güçlük yaşanmıştır. Daha geniş araştırma sonuçlarına ulaşmak için bundan sonraki çalışmalarda babaların katılımının ve toplanacak verilerin artırılması önem taşımaktadır.
- Ebeveynlerin psikolojik destek alabilecekleri yerler konusunda bilgilendirilmeleri önem taşımaktadır. Ebeveynlerin devlet desteği ile ücretsiz veya daha uygun ücretlerle psikolojik yardım alabilecekleri merkezler oluşturulabilir. Okul psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanabilecekleri konusunda aileler bilgilendirilebilir.
- Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlere verilecek aile eğitim programları ile ebeveynlerin birbirleri ile etkileşime geçmeleri sağlanabilir, ebeveynlere psikolojik ve sosyal alanda destek sağlanabilir.
- Evlilik öncesinde aile danışmanlığı hizmetleri yaygınlaştırılıp, özel gereksinimli çocuklar konusunda da aileler bilgilendirilebilir. Eş desteğinin önemi bu hizmetlerle yaygınlaştırılabilir.

- Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerle çalışan uzmanlar araştırma bulgularına göre ailelere uygun psikolojik danışma hizmeti sağlayabilirler.

KAYNAKÇA

- Akpınar, M. (2021). *Öğretmenlerin yakın ilişki yaşantıları ve yılmazlık düzeylerinin psikolojik yardım alma tutumuna etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez veri tabanından erişildi (Tez no: 689735).
- Altuğ Özsoy, S., Özkahraman, Ş., Çallı, F. (2006). Zihinsel engelli çocuk sahibi ailelerin yaşadıkları güçlüklerin incelenmesi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(9), 69-77. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198021>
- Arıciöğlü, A. Ve Gültekin, F. (2017). Zihinsel engelli çocuk annelerinin sosyal destek ve gelecek algıları: Psikolojik danışmanların rolleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Dergisi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 1-26. doi: 10.21764/efd.31545.
- Arslan, G. (2015). Psikolojik istismar, psikolojik sağlamlık, sosyal bağlılık ve aidiyet duygusu arasındaki ilişki. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1(36), 47-58. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maeuefd/issue/19409/206397>
- Arslantaş, H., Dereboy, İ. F., Aştı, N. ve Pektekin, Ç. (2011). Yetişkinlerde profesyonel psikolojik yardım arama tutumu ve bunu etkileyen faktörler. *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(1), 17-23.
- Aydoğan, A. ve Darıca, N. (2000). Özürlü çocuğa sahip anne-babaların umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Çocuk Forumu Dergisi*, 3(2), 25-31.
- Bozkurt, E. (2019). *Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukların annelerinin çocuklarındaki otizm semptomlarının şiddetine göre psikolojik dayanıklılık ve başa çıkma tutumlarının karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez veri tabanından erişildi (Tez no: 602346).
- Can, A. (2019). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi* (Yedinci baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Castle, J. L. (1998). *Parental feelings and grief experience: Having a child diagnosed with autism or other pervasive development disorder*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). California State University, Long Beach.
- Çebi, E. (2009). *In partial fulfilment of the requirements for the degree of master of science in the department of educational sciences*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara.
- Dalkılıç, M , Güloğlu, B . (2016). Otizmlı çocuğu olan çiftlerin evlilik doyumları: kaygı, ilişkisel yılmazlık, psikolojik yardım alma tutumları değişkenleri açısından bir inceleme. *İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 29-54. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/754306>
- Dereli, F. ve Okur, S. (2008). Engelli çocuğa sahip olan ailelerin depresyon durumunun belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 25, 164-168.
- Dilek, C. (2010). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez veri tabanından erişildi (Tez no: 302888).
- Fischer, E. H., ve Turner, J. L., (1970). Development and research utility of an attitude scale.

Journal of Consulting and Clinical Psychology. 35, 79-90. doi:
<https://doi.org/10.1037/h0029636>

- Gören, A.B. (2016). Engelli çocuğa sahip annelerde yas süreci. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 20(1), 225-244. doi: 10.18505/cuifd.64549
- Gülbaktı, E. (2017). Özel eğitim gereksinimli çocukların saldırganlık düzeyleri ile bu süreçte annelerin eşlerinden gördükleri desteğin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez veri tabanından erişildi (Tez no:468479).
- Hackney, H. ve Cormier, S., (2008). *Psikolojik danışma ilke ve teknikleri: psikolojik yardım süreci el kitabı*. T. Ergene ve S. Aydemir Sevim (Çev.). Ankara: Mentis Yayıncılık (orijinal basım tarihi 2005).
- Karalp, A. (2009). *Lise öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karaca, R. (2019). *Kendim olabilirim*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karaman, Z. (2019). *Normal gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynler ile özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin algıladıkları eş desteği ve evlilik doyumu düzeylerinin incelenmesi*. YÖK Tez veri tabanından erişildi (Tez no: 591731).
- Kaya, M. (2009). *Üniversite adaylarının anne-babalarına uygulanan sosyal destek programının eş desteği ve adayın anne-babadan algıladığı desteğe etkisi* (Doktora Tezi). YÖK Tez veri tabanından erişildi (Tez no: 257051).
- Kaya, M. E. (2019). *Kayıp yaşayan yetişkinlerin psikolojik dayanıklılıkları ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez veri tabanından erişildi (Tez no: 545272).
- Koydemir Özden, S. (2010). Self-aspects, perceived social support, gender, and willingness to seek psychological help. *International Journal of Mental Health*, 39(3), 44-60.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeli_07072018.pdf erişim tarihi: 21.01.2021.
- Miville, M. L. ve Constantine, M. G. (2006). Sociocultural predictors of psychological help-seeking attitudes and behavior among Mexican American college students. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 12, 420-432.
- Moses, K. (1987). The impact of childhood disability: The parent's struggle. *WAYS magazine*, 1, 6-10.
- Simmerman, S., Blacher, J. ve Baker, B. L. (2001). Fathers' and mothers' perceptions of father involvement in families with young children with a disability. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 26(4), 325-338. doi.org/10.1080/13668250120087335
- Topkaya, N. (2011). *Psikolojik yardım alma niyetinin sosyal damgalanma, tedavi korkusu, beklenen yarar, beklenen risk ve tutum faktörleriyle modellenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2002). *Türkiye özürlüler araştırması*. <https://kutuphane.tuik.gov.tr/pdf/0014899.pdf>. adresinden 4 Mart 2021 tarihinde

erişilmiştir.

- Ungar, M. ve Liebenberg, L., (2011). Assessing Resilience Across Cultures Using Mixed Methods: Construction of the Child and Youth Resilience Measure, *Journal of Mixed Methods Research* 5(2) 126-149. doi: [10.1177/1558689811400607](https://doi.org/10.1177/1558689811400607)
- Yalçın, İ. (2016). Profesyonel psikolojik yardım aramaya ilişkin tutumların yordanmasında benlik kurgusu ve algılanan sosyal desteğin rolü. *Eğitim ve Bilim*, 41(183), 339-349.
- Yıldırım, İ. (2004). Eş Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yüksel, H. ve Tanrıverdi, A. (2019). Özel gereksinimli çocuğa sahip olan ailelerin yaşadıkları sosyal sorunlar ve baş etme yolları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 20(3), 535-559. doi: 10.21565/özeleğitimdergisi.493089
- Zengin, B. (2013). *Özel eğitime muhtaç çocuğa sahip ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek, psikolojik dayanıklılık ve umut düzeyleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.